

JAH NING JAA KINNITUSKÜSIMUSE VASTUSENA NOORTE ARGIVESTLUSTES

ANDRIELA RÄÄBIS, TIIT HENNOSTE,
KIRSI LAANESOO-KALK

Annotatsioon. Artiklis analüüsitakse 10–13-aastaste noorte vastuspartiklite *jah* ja *jaa* kasutust kinnitusküsimuse minimaalvastusena ning võrreldakse tulemusi täiskasvanute suhtlusnormidega. Analüüs näitab, et noorte suulistes vestlustes on *jaa* märksa sagedasem kui *jah*, moodustades 87% vastustest, täiskasvanute materjalis oli seevastu rohkem *jah*-vastuseid. Lisaks puudub noortekeeles nende partiklite kasutuses süsteemne erinevus. Erinevalt täiskasvanute vestlustest kasutatakse mõlemaid partikleid nii neutraalse kui ka hoiakulise küsimuse vastusena ning kumbki partikkel ei juhi järjendi jätkamist ega lõpetamist. Sellist erinevust täiskasvanute keelest võib seletada asjaolu, et noored ei ole veel omandanud kahe vastuspartikli kasutamise pragmaatilisi norme, aga tegu võib olla ka keele muutumise, mida noorte partiklikasutus peegeldab: vastuspartiklite funktsionaalsed erinevused taanduvad ning *jaa* levik laieneb *jah*-i arvel.¹

Võtmesõnad: noortekeel, suuline suhtlus, dialoogipartiklid, eesti keel

1. Sissejuhatus

Artikli teemaks on kinnitusküsimuste minimaalsete partiklivastuste *jah* ning *jaa* kasutus 10–13-aastaste noorte argivestlustes ja nende võrdlus täiskasvanute partiklivastustega. Kinnitusküsimused on üldküsimuste üks alaliik infoküsimuste kõrval. Info- ja kinnitusküsimusi eristab suhtlejate erinev episteamiline hoiak (Heritage 2012; Hennoste 2012). Infoküsimuse esitaja positsioneerib end mitteteadjana ja ootab vastuseks infot (nt *Kas sa oled abielus?*). Kinnitusküsimuse puhul esitab küsija ennast osalise või ebakindla teadjana, kes ootab oma teadmisele kinnitust partnerilt kui

¹ Artikkel valmis Haridus- ja Teadusministeeriumi riikliku programmi „Eesti keel ja kultuur digiajastul“ projekti „Digiajastu keel: suulised ja täätivestlused“ (EKKD-TA16) toel.

teadmise valdajalt. Kinnitusküsimuses väljendub alati ka küsijapoolne vastuse eelistus (nt *Sa oled abielus jah?* eelistab vastusena kinnitust; Hennoste jt 2019). Pakutu tõsikindluse aste võib olla sealjuures erinev ning küsija võib seda eksplitsiitselt väljendada, nt kasutades pehmeid või intensiivistajaid (*vist, kindlasti* jm). Kahe küsimuseliigi kesksed vormivahendid on erinevad. Jaatavaid infoküsimusi vormistavad eesti keeles ennekõike *kas*, lisaks *kas + vä* ja inversioon, kinnitusküsimusi ennekõike *vä, jah* ja väitvorm. (Hennoste jt 2019; Hennoste 2023: 1114–1121)

Kinnitusküsimused on jagatavad kolmelt aluselt. Esimene jaotus on kitsas mõttes kinnituse ja ülekinnituse vahel (König, Pfeiffer 2024). Kinnituse puhul esitab küsija omapoolse propositsiooni, milles toob esile teadmise, arvamuse, kahtluse vms ja ootab sellele kinnitust. Ülekinnitamise puhul kordab ta eelnevas kõnevoorus olnud ja taaskinnitamist ootavat infot ilma omapoolset propositsioonilist sisu lisamata. Ülekinnitusküsimused markeerivad eelmise voo uutisena, võivad väljendada kahtlust saadud info tõepärasuses ja neid võidakse kasutada kaudse võttena seletuse või põhjenduse esilekutsumiseks. Teises liigenduses jagunevad kinnitusküsimused kaheks neutraalsuse skaalal (Rossi 2020; Hennoste 2023: 1118–1121). Ühel juhul on tegu neutraalse küsimusega, mis ei sisalda eksplitsiitselt väljendatud hoiakuid, teisel juhul väljendab küsija üllatust, uskumatust, kahtlust saadud infos (nt rituaalse uskumatuse väljendiga *ongi nii vä*). Kolmas jaotus tuleneb küsimuste rollist suhtluses. Kinnitusküsimuste keskne roll on kaht liiki partneriparanduste algatamine: algataja pakutud omapoolne tõlgendusetepanek ja taaskinnitust ootav üleküsimine (Hennoste 2023: 1143–1145). Tõlgendusetepaneku valdav vallandaja on arusaamisprobleem, üleküsimine võib olla seotud eri probleemidega, millest keskne on aktsepteerimisprobleem. Parandusalgatuste kõrval vormistavad kinnitusküsimused ka vestluse pealiinil interpretatsioone eelneva teksti kohta, mille hulgas on järeldused, kokkuvõtted, eelkõneleja öeldu arendamised ja täpsustamised jm (Zinken, Küttner 2022; Hennoste jt 2017).

Kinnitusküsimuse vastus võib olla küsija seisukohast eelistatud või mitte-eelistatud (Hennoste 2023: 1122–1123). Eelistatud vastus kinnitab küsija pakutud fakti, arvamust jms, mitte-eelistatud vastus mitte. Vastuse järel võidakse antud suhtlusjärjend sulgeda või seda laiendada, esitades jätküküsimusi, algatades uue paranduse vms. Üldistavalt on leitud, et neutraalse küsimuse ja eelistatud vastuse järel järjend suletakse ning hoiakulise

küsimuse ja mitte-eelistatud vastuse järel seda laiendatakse. Selles osas ei ole erinevusi kinnitus- ja ülekinnitusküsimuste, parandusalgatuste ja muude kinnitusküsimuste vahel. (Rossi 2020)

Kinnitusküsimuste vastused jagunevad vormilt minimaalvastusteks (lühivastusteks) ja laiendatud vastusteks (Hennoste 2023: 1122–1125). Minimaalvastuses esineb üksnes vastuspartikkel (*jah, jaa, mhmh, muidugi, võibolla* jms), partiklikombinatsioon (*jah muidugi*), küsimuse või selle osa kordus (*ja see=n üks`niitmine aind=vä. – se=on üks`niitmine.*) või partikli ja korduse kombinatsioon (*jah + kordus, kordus + ikka* jms) (Keevallik 2009; Hennoste jt 2023: 197). Laiendatud vastuses lisab vastaja täpsustuse, seletuse, põhjenduse, pehmemdamise jms, küsija pakutud väärast vastuse korral tavaliselt ka õige vastuse (Hennoste, Rääbis 2004: 91, 126–129; Deppermann jt 2024: 17–20). Siin artiklis analüüsitakse ainult minimaalvastuseid *jah* ning *jaa*, muud vastused jäävad kõrvale.

Eesti kinnitusküsimuste ja vastuste analüüs (Hennoste jt 2025) näitab, et täiskasvanute suhtluses on kesksed minimaalsed partiklivastused, mis moodustavad 70% kinnitusküsimuse vastustest. Nende seas on omakorda peamised *jah* ning *jaa*, mis annavad kokku 52% partiklivastustest ning 64% jaatavatest partiklivastustest. Neid partikleid on varasemates uurimustes käsitletud sünonüümidena (nt Kasterpalu 2005). Uurimus, mis vaatles TÜ suulise eesti keele korpuse materjali põhjal partiklite *jah* ning *jaa* kasutust kinnitusküsimuse minimaalvastusena täiskasvanud eestlaste keeles (Hennoste jt 2023), tõi välja, et kahe partikli kasutuses on olulised erinevused. Vaatame kummagi partikli kasutamise kohta kaht näidet sellest uurimisest.

Näites 1 vestlevad kaks sõbrannat telefonis H tehtud autokooli eksamist, mille V oli varem teinud samas koolis.²

- (1) 01 V: see oli aind koolieksam onju.
02 H: **jah**.
03 V: mingeid `vaatlejaid ei olnd, aind `Jüri ja see

Näitelõigu alguses esitab V neutraalse kinnitusküsimuse eksami liigi kohta, milles küsijätkuna kasutatud *onju* väljendab suurt kindlust oma teadmises ja sellisena tugevat jaatava vastuse ootust (rida 1). H kinnitab küsimuses pakutud infot partikliga *jah*. Selle järel sulgeb V järjendi, minnes üle uuele alateemale (rida 3). Selles näites sai neutraalne küsimus eelistatud vastuse.

² Transkriptsioonimärgid on esitatud artikli lõpus. Telefonikõnedes tähistab H helistajat ja V vastajat.

Näites 2 vestlevad telefoni teel maal elavad sõbrannad, kes kavatsevad koos sõita linna, kus nad õpivad.

- (2) 01 H: tead=*et mul on sulle üks `palve*.
02 V: *noh*
03 H: *et kas sul on `peeti kodus*.
04 V: <*pee:ti*>
05 H: **jah**
06 V: *ma `arvan küll et `peaks olema*.
07 H: *a kas sa `saaksid mulle mõned `võtta=*et**
08 *ma omme=*b ommikul paneks `ise enda `kotti**.

Näitelõik algab H vooruga *tead=*et mul on sulle üks `palve**, mis alustab telefonikõnes esimest teemat ja projekteerib palvet (rida 1). V vastab partikliga *noh*, mis ärgitab jätkama (Keevallik 2016: 216–218). H jätkab palve asemel eelküsümusega *et kas sul on `peeti kodus* (rida 3). Vastamise asemel kordab V aeglaselt ja *ee*-vokaali venitades sõna *peeti* (rida 4). Sõnasisese vokaali pikendamine on põhiliselt emotiivse funktsiooniga (Hennoste 2000: 2038) ja väljendab siin üllatust. H vastab partikliga *jah* (rida 5) ning V sulgeb järjendi, vastates H küsimusele (rida 6). Seejärel esitab H palve peete saada (read 7–8), mida projekteerisid eelelته (rida 1) ja eelküsümus (rida 3) (Schegloff 2007: 44–57).

Prosoodiliselt markeeritud kordused moodustavad skaala parandusalgatusest mitteparanduseni (Thompson jt 2015: 60–64). Kui neid tõlgendatakse uudismärkidena (ingl *newsmark*) või ootamatuse (sh üllatuse) väljendamise vahenditena, muudavad nad tüüpiliselt relevantseks järjendi laiendamise (Heritage 1984: 339–344; Sorjonen 1996: 302; Rossi 2020: 512). Selle näite puhul näeme, et laiendust ei järgne, kinnitus oli küsija jaoks piisav ja ta ei küsi lisainfot. Soome uurimuses on näidatud, et kui kordus järgneb naabruspaari esiliikmele, tõlgendatakse seda pigem parandusalgatusena ja järjend lõpeb pärast vastust ning lisainfo on vajalik arusaamisprobleemi puhul (Kurahila, Lilja 2017). Vaadeldavas näites tõlgendab H küsimust üllatuse markerina, mitte lisainfo küsimisena, ning V järgnev voor kinnitab selle tõlgenduse õigsust. Järjendi lõpetamine pärast *jah*-i näitab, et mõlemad suhtlejad tõlgendavad *jah*-i kasutust lõpetavana.

Nende näidete põhjal ilmnes, et *jah* vastatakse nii neutraalsele kui ka hoiakulisele küsimusele ning vastuse järel järjend lõpetatakse.

Järgnevalt toome näited partikli *jaa* kasutuse kohta. Näites 3 vestlevad telefonis maal kodus olev ema H ja linnas õppiv tütar V.

- (3) 01 H: mis=te=sis `muidu teinud olete.
 02 (.)
 03 V: ee muidu istun >käisin `saunas täna,<
 04 H: @`saunas.@
 05 V: **jaa**,
 06 H: `kuskohas.
 07 V: tädi küttis `sauna=ja,

Ema (H) alustab vestluses uut osa küsimusega *mis=te=sis `muidu teinud olete* (rida 1), mis võimaldab vestluspartneril pakkuda teema (vt Button, Casey 1984). Vastuse algus *ee muidu istun* osutab uudise puudumisele, aga sellele järgneb kiiresti öeldud info saunas käimise kohta (rida 3). H algatab seepeale paranduse, korrates imestava tooniga probleem sõna *saunas* (rida 4). V kinnitab oma eelnevat infot partikliga *jaa* (rida 5). H ei sulge vastuse järel järjendit, vaid jätkab täpsustava lisainfo küsimisega (rida 6), millele V vastab infoga (rida 7). Küsimus *`kuskohas* näitab, et üleküsimine ootas enam infot kui partikkel *jaa* andis. Samas jätab minimaalvastus küsijale võimaluse valida, millist lisainfot ta soovib. Selline vastaja käitumine on *jaa*-vastuste puhul ligi kaks korda sagedasem kui vastusega samas vóorus enda valitud lisainfo esitamine (Hennoste jt 2023: 213; Hennoste jt 2025). Lisaks distantseerib V ennast H küsimuses väljendatud hoiakust. Seda näitab asjaolu, et ta ei lähe kaasa H imestava tooniga, vaid reageerib tema järgmisele küsimusele neutraalselt (rida 7).

Näites 4 vestlevad kaks abielupaari: K ja M ning H ja A. Maitstakse rakit, mille H ja A on toonud Kreeka reisilt.

- (4) 01 K: `samakas pole `ku[nagi `paha.]
 02 M: [ja=ta=pole `nii] [ˈkange `ka.]
 03 A: [hehe]
 04 H: neli`kümmand?
 05 (0.5)
 06 M: `on=vä,=
 07 H: =**jaa**?
 08 M: ma küll `aru=ei=[saa.]
 09 A: [jaa]
 10 (0.8)
 11 H: ((köhib)) [.hhhh]
 12 M: [ma=i=tea]
 13 H: hehe \$.hhhhh `täiesti neli`kümend.\$

M esitab arvamuse, et raki pole nii kange kui samakas (rida 2), millele H vastab infoga, et raki kangus on nelikümmend kraadi (rida 4). M reageerib sellele rituaalse uskumatuse vormeliga *on=vä* (vt Hennoste 2023: 1077–1078), millele H vastab *jaa* (read 6–7). Järgmises voorus paneb M saadud info kahtluse alla, toetudes oma maitsmise kogemusele, mille peale A kinnitab samuti infot *jaa* abil (read 8–9). Peale pausi väljendab M uuesti kahtlust markeriga *ma=i=tea* (vt Keevallik 2011). Sellele reageerib H naeru ning oma eelneva väite kordamise ja tugevdamisega partikliga *täiesti* (read 12–13). Sellega järjend lõpeb. Selles näites on vastuolus H esitatud objektiivne info ning M kogemusele tuginev subjektiivne arvamus. Ka siin jätkub järjend peale *jaa*-vastust, aga erinevalt näitest 3 ei soovi küsija lisainfot, vaid väljendab mitu korda oma kahtlust.

Näidetest 3 ja 4 selgub, et *jaa* vastatakse hoiakulisele küsimusele ning vastuse järel järjend jätkub.

Hennoste jt 2023 uurimus näitas, et toodud erinevused minimaalvastuste *jah* ning *jaa* kasutuses on süstemaatilised. *Jah*-vastuse saavad küsimused võivad olla neutraalsed (näide 1) või mitteneutraalsed, väljendades erinevaid hoiakuid (näide 2). *Jah*-i järel järjend suletakse, olenemata sellest, kas küsimus on hoiakuline või mitte ning kas vastus on küsija seisukohast eelistatud või mitte. *Jaa* minimaalvastusena esineb järjendites, milles küsimus on mitteneutraalne, väljendades varem saadud info ootusvastasust või mitte-eelistatust. Küsija topikaliseerib info, väljendab üllatust (näide 3) või kahtlust (näide 4). *jaa*-vastuse järel jätkab küsija järjendit, küsides seletust, lisainfot (näide 3) või lisades omapoolseid kommentaare (näide 4). Lisaks on partnerite hoiakud sellistes järjendites omavahel sobimatud. Järjendit arendades väljendab küsija mitteneutraalset hoiakut, samas vastaja reageerib neutraalselt (näide 3) või väljendab küsijast erinevat hoiakut (näide 4).

Varasemad uurimused peegeldavad täiskasvanute keelekasutust. Üldiselt on leitud, et lapsed on suhtluses muuhulgas vähem teadlikud täiskasvanute suhtlusnormidest ja seetõttu eiravad neid (nt Stivers jt 2018 4–8-aastaste laste vastuste põhjal). Käesoleva uurimuse teemaks on 10–13-aastaste noorte üksi vooru moodustavate vastuspartiklite kasutus, mida pole meie teada suhtluslingvistiliselt varem uuritud.

Meie uurimisküsimused on: 1) kuidas kasutavad noored partikleid *jah* ning *jaa* kinnitusküsimuse minimaalvastustena? 2) kas ja mille poolest erineb nende partiklite kasutus täiskasvanute omast?

2. Materjal ja meetod

Uurimismaterjali moodustab kuusteist 10–13-aastaste noorte suulist argivestlust (kokku 100 100 sõna), mis on kogutud aastail 2020–2021 projekti „Teismeliste keel Eestis“ (TeKE) raames. Vestlused on salvestanud 4., 6., 8. ja 10. klassi õpilased Tallinnast, Tartust, Saaremaalt ning Võrumaalt, osalejate seas oli noori ka teistest piirkondadest. Kokku osales salvestatud suhtlustes 105 noort. Vestluste kogujatel paluti salvestada kaks tundi spontaanset jutuajamist ühe või kahe sõbraga vabalt valitud teemadel. (Vt pikemalt Mandel jt 2022; Vihman jt 2022: 301–302) Käesolevas uurimuses analüüsitud vestlustes osales 28 inimest: 19 tüdrukut ja 9 poissi. Üks noor osales kolmes, kolm noort kahes ning ülejäänud ühes vestluses. Ühes vestluses on kolm suhtlejat, teistes kaks.

Meetodiks on analoogiliselt täiskasvanute vastuseuurimusega (Hennoste jt 2023) vestlusanalüüsile toetuv suhtluslingvistika (Couper-Kuhlen, Selting 2018). Vestlusanalüüsi põhimõtte järgi on suhtluse kesksed mehhanismid vooru-, järjendi- ja parandusliigendus (vt nt Liddicoat 2007; Sidnell 2010). Suhtlus on struktureeritud kõnevoorude järjenditena, millest kesksed on naabruspaarid. Naabruspaari esiliige loob kindlat tüüpi järelliikme ootuse, näiteks küsimus ootab vastust. Vestlus koosneb suhtlustegevustest, mille kaudu kõnelejad keele abil oma eesmäärke saavutavad, näiteks küsimine, vastamine, nõustumine või keeldumine. Suhtlejate ülesandeks on ära tunda partneri vooruga sooritatav suhtlustegevus ning sellele omapoolse asjakohase suhtlustegevusega reageerida. Vestlusanalüüsi keskne analüüsivõte on järgneva vooru tõestusprotseduur (ingl *next-turn proof procedure*), mille puhul uurija vaatleb vestlust osaleja perspektiivist ja lähtub tema reaktsioonist, analüüsides konkreetset vooru eelneva ja järgneva vooru abil. Järgnev voor annab infot selle kohta, kuidas kõneleja eelmist vooru tõlgendas. (Sacks jt 1974: 728–729)

Uurimuse jaoks otsiti vestlustest järjendid, milles kinnitusküsimusele vastatakse partikliga *jah* või *jaa*, millele ei järgne samas voorus vastaja omapoolseid laiendusi. Kollektiooni moodustab 66 järjendit: *jah* esines kinnitusküsimuse minimaalvastusena 9 korda ning *jaa* 59 korda (kahes näites vastas kaks inimest samale küsimusele *jaa*). Kollektioon kohandati TÜ suulise eesti keele korpusel kasutatavale vestlusanalüüsi transkriptsioonile vastavaks (vt Hennoste jt 2009). Kõik nimed ja muud identifitseerimist võimaldavad andmed on näidetes asendatud.

3. *Jah ning jaa* noortekeeles

Järgnevalt vaatleme esmalt partiklit *jaa* ning seejärel partiklit *jah*. Toome näited partiklite kasutusest vastusena neutraalsele ja hoiakulisele kinnitusküsimusele vestluse pealiinil või paranduse algatajana vestluse kõrvalliinil. Samuti toome välja, kas vastus on eelistatud või mitte-eelistatud ning kas järjend lõpeb või jätkub.

3.1. *jaa*

Selles alapeatükis käsitleme 57 järjendit, milles kinnitusküsimusele vastatakse *jaa*. Järgnevad viis näidet illustreerivad eri kontekste, kus *jaa* esineb.

Näites 5 vastatakse *jaa* hoiakulisele küsimusele, millega algatatakse aktsepteerimisprobleemi väljendav parandus. Pärast vastust arendatakse järjendit edasi. Niisugune kasutus vastab täiskasvanute vestluste *jaa*-kasutuse normile (Hennoste jt 2023). Kaks tüdrukut räägivad lemmikloomadest.

- (5) 01 K: mul=oli kunagi kaks `lindu?
02 (0.7)
03 J: mis nende `nimed olid.
04 (0.5)
05 K: neil (.) ma=i `annud neile mitte `kunagi nimesid?
06 J: sa=i annud oma lemmikloomadele `nimesid.
07 K: **jaa**.
08 (1.3)
09 J: miks
10 (0.4)
11 K: \$seepäst et `miks\$ (0.3) `peaksin?
12 (0.6)
13 J: mis mõttes miks [sa `\$`peaksid oma lemmikloomadele `nimed]
14 K: [hehehe]
15 andma.\$
16 K: `üks oli nendest `roheline ja `teine oli `sinine, (.) ning (.)
17 me lissalt `kutse-sime neid `roheline `sinine.
18 (0.4)
19 J: heh \$okei?\$(

Näitekatke alguses teatab K, et tal oli kunagi kaks lindu, mille peale küsib J nende nimesid (rida 3). Eriküsimus eeldab, et selles sisalduv propositsioon

vastab põhiosas tõele ja küsitavaks on lausungi mingi komponendi sisu (Erelt, Metslang 2023: 764; Hennoste 2023: 1129). Näites väljendab küsimus eeldust, et lindudel olid nimed. K alustab vastust sõnaga *neil*, mis võiks eeldada nt lausungit „neil ei olnud nimesid“. Ta jätab lausungi pooleli ja teeb eneseparanduse, vormistades vastuse esimeses isikus ja kasutades äärmusväljendit *mitte kunagi* (vt Pomerantz 1986) (rida 5). Saadud info on vastuolus J eeldusega ning ta algatab paranduse väitvormis kinnitusküsimusega *sa=i annud oma lemmikloomadele `nimesid* (rida 6), mis väljendab sõna *nimesid* rõhutades üllatust või etteheidet ja viitab aktsepteerimisprobleemile (Hennoste 2023: 1151–1152). K kinnitab infot vastusega *jaa*. Järgneb pikk paus, mille järel küsib J selgitust küsisõnaga *miks* (rida 9). *Miks*-küsilausega tehakse üldjuhul korraga mitu suhtlustegevust: küsitakse põhjuse järele, tuuakse esile sotsiaalsest normist kõrvalekaldumine ja väljendatakse negatiivset hoiakut (Laanesoo 2017). Partneril on võimalik valida, millise aspekti ta oma reageeringus esile tõstab. K vastus algab fraasiga *seepäst et*, mis võib viidata järgnevale põhjendusele, kuid jätkub lausungiga *`miks\$ (0.3) `peaksin*, mis näitab, et ta tõlgendas küsimust etteheitekena, lükkab selle tagasi ja vaidlustab sellega ka partneri eelmise voo hoiaku (rida 11). J algatab taas paranduse küsimusega *mis mõttes miks sa \$`peaksid oma lemmikloomadele `nimed andma.\$*, oodates selgitust (rida 13, 15); voo teine pool on öeldud naerva tooniga. Samal ajal naerab ka K (rida 14). Ta ei selgita nimede mitteandmise põhjust, vaid kirjeldab oma linde ja nende nimetamist, mida võib siiski nimedena tõlgendada (read 16–17). J reageerib sellele naerdes partikliga *okei* ja lõpetab teema.

Selles näites tulevad esile osalejate erinevad hoiakud: J-i jaoks on loomulik, et lemmikloomadele pannakse nimed, kuid K ei pea seda vajalikuks. J algatab paranduse, mis väljendab üllatust ja aktsepteerimisprobleemi. Neutraalne vastus *jaa* ilma seletuseta on tema jaoks mitte-eelistatud, mida näitab see, et ta arendab järjendit edasi lisainfo küsimisega.

Näites 5 oli küsimus hoiakuline. Järgnevas näites vastatakse *jaa* neutraalsele kinnitusküsimusele. Täiskasvanute materjalis niisugust kasutust ei leidunud. Järjend jätkub vastuse järel samuti nagu eelmises näites, sarnanedes täiskasvanute normile. Näites 6 vestlevad samad tüdrukud ühe rakenduse abil joonistamisest. K on seda rakendust kasutanud ja J küsib temalt infot.

- (6) 01 J: no `nii, ma `vaatan=nüd ma `lörmin ((learn)) [`terve selle `asja.]
 02 K: [hehe] heh .hhhhhhh
 03 (2.1)
 04 J: sa tegid kõik `jooded kõigebät `ära ilusasti?=
 05 K: =**jaa**.
 06 (0.6)
 07 J: nii?
 08 (3.3)
 09 J: sa=d ka `Ibispeintis ned=k- (0.7) mq `AibisPeintis.
 10 (0.5)
 11 K: [mhm]
 12 J: [kõik]=ääää (0.4) `nipid ära `õppinud=vä,

J on märganud seinal üht K tehtud pilti ja real 1 öeldud voor väljendab J-i soovi ise ka nii hästi joonistama õppida. K tõlgendab J-i vooru algust naljana ja naerab vooru lõpule peale (vt Annuka 2020) (rida 2). Pärast pausi esitab J väitlause vormis oletuse selle kohta, millest K enda pildi tegemisel oli alustanud (rida 4). K kinnitab pakutud oletust *jaa* abil (rida 5). Järgneb 0,6-sekundiline paus ja J lausub tõusva intonatsiooniga *nii* (rida 7). Tõusev intonatsioon ja pikk paus real 8 viitavad lisainfo ootusele (vt Hennoste 2023: 1094). See näitab, et J ei soovinud lihtsalt kinnitust, vaid pikemat juhist vms. K ei anna lisainfot ja J alustab uut alateemat küsimusega programmi kohta (rida 9). Hoiakute erinevust selles näites esile ei tule.

Näites 7 vastatakse *jaa* hoiakulisele parandusalgatusele sarnaselt näitega 5, kuid *jaa* järel järjend suletakse, mis ei vasta täiskasvanute *jaa*-kasutusele. Kaks poissi räägivad siin ühistest tuttavatest.

- (7) 01 T: ota `S:murffi `tead onju.
 02 I: jaa see [Tauno `Lehes]maa.
 03 T: [`tema käib `ka.]
 04 T: jaa ta käib `minu koolis `ka.
 05 I: präägult=vä,
 06 (.)
 07 T: **jaa**.
 08 (0.4)
 09 I: aa
 10 T: ja:: see::: (1.2) mheh .hh see::: (0.5) mis ta `nimi oli Jo`hannes
 11 mingi
 12 (0.5)
 13 I: Ali- (.) Li- `Lilama.

14 (0.4)

15 T: jaa `Lilama. .hhh ää `tema käib ka minu `koolis,

Näitelõik algab T kinnitusküsimuse vormis eelküsimusega, kus partikkel *onju* osutab sellele, et I peaks kõnealust isikut hüüdnimega Smurf tundma (rida 1). I kinnitab seda *jaa*-ga ja näitab oma teadmist Smurfi pärisnime lisamisega (rida 2). Kohe peale *jaa*-kinnitust alustab T pealerääkimisega Smurfi kohta infot andvat voo ru, aga katkestab selle (rida 3) ning alustab uuesti peale I voo ru lõppu (rida 4). Selle voo ru järel jätkab I küsimusega *präägult=vä*, millele T vastab kinnitava *jaa*-ga. Selle järel sulgeb I järjendi partikliga *aa*, mis osutab oma arvamuse korrigeerimist (Kasterpalu, Hennoste 2016: 152–153) ja näitab sellega, et tema eelnev küsimus sisaldas üllatust või kahtlust saadud info kohta (seda toetab ka küsipartikkel *vä*, mis esineb sageli just üllatust või kahtlust väljendavates küsimustes (Hennoste 2023: 1119)). T jätkab uue alateemaga teise poisi kohta (read 10–11). *Jaa*-le eelnev kinnitusküsimus näitab siin kasutaja kahtlevat hoiakut, kuid järjend suletakse, T ei väljenda teistsugust hoiakut.

Näites 8 vastatakse *jaa* neutraalsele kinnitusküsimusele, millega algatatakse arusaamisprobleemi väljendav parandus. *Jaa* lõpetab küsimus–vastus–järjendi. Näide erineb täiskasvanute *jaa*-kasutusest nii küsimuse neutraalsuse-hoiakulisuse kui ka järjendi lõpetamise-jätkamise poolest. Samad poisid kui eelmises näites räägivad karatest, mida T harrastab.

(8) 01 I: a=`muidu kogu=aeg `võidad. (0.5) ikka=

02 T: =`jaa, muidu (.) `võitsin. (0.8) `kaatas ma `kogu=aeg võitsin,

03 aga `kumitees vahest tulin `teiseks.

04 I: a mis seal `vahet on.

05 (0.8)

06 I: nendes

07 (0.7)

08 T: mis mõttes

09 (0.5)

10 I: kumi[`tees=ja]

11 T: [`kaatal] ja kumi `teel=vä.

12 I: **jaa**

13 T: .hh ää `kaata on põhimõtselt nagu `iludemostratsioon mis võtab `väga

14 palju `võhma? (0.8) na[gu ä]

15 I: [sa=pead]=mingi ästi: `korralikult onju.=

16 T: =jaa väga `korralikult, (0.5) `tugevalt,=h (1.6) ja:::

17 `kumite on lissalt=õõõõ mhhh `frii=for=`aal. ((free for all)) mheh

T räägib oma saavutustest karate võistlusdistsipliinides katas ja kumites (read 2–3) ning I küsib, mis seal vahet on (rida 4). Küsimus on sõnastatud üldiselt ja võib viidata nii võistlusdistsipliinidele kui ka erinevatele auhinnakohtadele. Kuna T küsimusele kohe ei vasta, lisab I täpsustava jätku *nendes*, mis märgib teemaks erinevad distsipliinid (rida 6). Pärast pausi algatab T paranduse eriküsimusega *mis mõttes* (rida 8), mis osutab arusaamisprobleemile (Hennoste 2023: 1161). Arusaamisprobleem võib tuleneda sellest, et I küsimus oli liiga üldiselt sõnastatud. I alustab paranduse läbiviimist (rida 10), kuid T katkestab selle pealerääkimisega, vormistades oma parandusalgatuse ümber tõlgendusettepanekuna sõnastatud kinnitusküsimuseks *kaatal ja kumi teel=vä*. (rida 11) (vt Hennoste 2023: 1156–1158). I vastab partikliga *jaa* ning sellega järjend lõpeb. Järgnevas vestluse osas (read 13–14, 16–17) vastab T I varem esitatud küsimusele *a mis seal vahet on*.

Näide 9 illustreerib *jaa*-vastust neutraalsele pealiini kinnitusküsimusele ja järjendi lõpetamist, erinedes samuti nagu eelmine näide täiskasvanute kasutusest. Näites vestlevad kaks tüdrukut oma peredest.

- (9) 01 E: ku=`vana su `õde on.
 02 (.)
 03 R: äääää `seitse saab, (0.3) det[`sembris.]
 04 E: [aa] ta lähäb `järgmin=aasta
 05 `kooli=vä.
 06 R: \$jaa?\$
 07 (.)
 08 E: ohoo
 09 R: reaalselt=ää (.) see (.) mu `vend tegi täna siukest `streiki et ta=i
 10 taha `lasteaeda minna.

Näitelõik algab E küsimusega vestluskaaslase õe vanuse kohta, millele R vastab, et ta saab seitse (read 1–3). Pärast lühikest pausi lisab ta sünnipäevakuu, aga juba selle sõna esimese silbi järel alustab E voozu partikliga *aa*, mis võib viidata varasemale teistsugusele arusaamale või ka lihtsalt uuele infole (Kasterpalu, Hennoste 2016). Sellele järgneb neutraalne kinnitusküsimus koolimineku kohta, mis toetub õe vanuse põhjal tehtud järeldusele (read 4–5). R kinnitab pakutud infot partikliga *jaa*. E reageerib emotsionaalse hüüatusega *ohoo*, mis viitab ilmselt üllatusele. R jätkab uue teemaga (read 9–10), mis näitab, et ta tõlgendas eelnevat järjendit lõpetatuna. Sõna *reaalselt* ei ole siin reaktsioon eelnevale voozule, vaid moodustab

intonatsioonilise terviku järgneva vooru osaga. Et E ei pöördu eelmise teema juurde tagasi, näitab, et ta on lõpetamisega nõus ega soovi lisainfot.

Näidetest 5–9 ilmneb, et noored kasutavad partiklit *jaa* täiskasvanutest erinevalt. Esiteks vastati täiskasvanute vestlustes *jaa* ainult hoiakulistele küsimustele, noorte vestlustes nii hoiakulistele (näited 5, 7) kui neutraalsetele (näited 6, 8, 9) küsimustele, kusjuures neutraalseid küsimusi oli rohkem kui hoiakulisi (34 vs. 23). Teiseks arendati täiskasvanute vestlustes *jaa* järel järjendit edasi, noortekeeles aga jätkati järjendit vaid 18 juhul (näited 5, 6) ja 39 näites järjend lõppes (näited 7, 8, 9). Seega puudutavad erinevused nii küsimuse hoiakulisust kui ka küsimus-vastusjärjendi ülesehitust.

3.2. *jah*

Partikli *jah* kasutuse kohta oli üheksa näidet. Toome kolm näidet, mis illustreerivad eri tüüpi järjendeid.

Näites 10 vastatakse *jah* neutraalsele parandusalgatusküsimusele ja järjend lõpeb vastusega. Selline kasutus sarnaneb täiskasvanute suhtlusnormile. Vestlevad kaks poissi, neist G käib jalgpallitrennis.

- (10) 01 G: si- (.) s nagu=se /KOHT/ selles=mötes on `halb `elada kui=sa=na-
02 \$kui=sa nendel `võistlustel `käid on `nii `nõme `sõita selle
03 [bussiga.]\$
04 O: [jaajah]
05 (1.0)
06 O: tõsi, aga kas `teil nagu `siin `on võistlusi=vä.
07 G: `siin=vä.
08 O: **jah**
09 G: .hh meil on `niimodi=et noh (0.4) no ala:::- ala- või=noh (.)
10 jah `alagrupis on `üheksa `tiimi, .hhh
11 O: [mh]
12 G: [`iga]=m- `iga::: : `võistkonaga mängime `kord `kodus `kord
13 `võõrsil.

Näitelõigu alguses alustab G uut teemat võistlustel käimisest (read 1–3). O nõustub tema seisukohaga, et nende elukohast on mujale pikk maa sõita (rida 4). Seejärel küsib O, kas siin on ka võistlusi (rida 6). G algatab paranduse, korrates ja rõhutades probleemset asemäärsõna *siin* (rida 7). Parandust algatav küsimus on neutraalne ja väljendab arusaamisprobleemi

(vt Hennoste 2023: 1153–1154). O viib paranduse läbi partikliga *jah*, mis lõpetab parandusjärjendi. Seejärel vastab G küsimusele *aga kas `teil nagu `siin `on võistlusi=vä*, seletades võistluste süsteemi pikemalt (read 9–13).

Pärast *jah*-i võib järjend ka jätkuda, mis erineb täiskasvanute kasutusest. Selle kohta on kaks järgmist näidet. Näide 11 illustreerib hoiakulist parandusalgatust ja järjendi jätkumist *jah*-i järel. Näide on pärit kolme tüdruku vestlusest. Katkes kõnelevad tüdrukud M ja L ning korraks sekkub ema E.

- (11) 01 M:ma=len ka: `Suurbritannias käind. me `läksime me olime
02 nimodi=et me olime nagu .hhhh `pool vaheaega olime
03 Pa`riisis, sis=me läksime Pa`riisist `rongiga mere `alt
04 läksime nagu: .hhh
05 L: mere `alt,
06 (1.7)
07 M:nagu `jah seal on nagu `tunnel.
08 (0.5)
09 L: `mere.
10 (0.4)
11 M:[**jah**]
12 E:[mh]mm?
13 L: `all.
14 M: [jaa]
15 L: \$[mi:]da:?\$
16 (0.5)
17 M:nagu vaata `Soomest=äää või nagu `Helsingist Talinasse taheti
18 ka `teha.

M räägib oma koolivaheajareisist Pariisist Suurbritanniasse, kuhu sõideti mere alt rongiga (read 1–4). Selle peale algatab L paranduse kordusega *mere `alt*, rõhutades probleemsõna *alt*, mis viitab uskumatusle, et mere all võiks tunnel olla (rida 5). Peale pausi vastab M *nagu `jah seal on nagu `tunnel*, mis sisaldab partikliga *nagu* pehmendatud kinnituse (Hennoste 2023: 1105–1107) ning seletuse, kuidas selline sõit oli võimalik (rida 7). L algatab seejärel uue paranduse rõhulise sõnaga *`mere*, mis näitab, et L-i jaoks ei ole seletus piisav. M vastab seekord üksiku partikliga *jah* (read 9 ja 11). Samal ajal kinnitab ka ema E infot partikliga *mhmm* (rida 12). Kuna ema rohkem ei sekku, pole liiga vähese info tõttu võimalik tema öeldut üheselt tõlgendada. L algatab kolmanda paranduse, seekord rõhutatud sõnaga *`all*, mille vorm näitab, et probleemüksuseks on lause *seal on nagu*

`*tunnel*, sest *all* viitab sõnale *seal*. Nüüd vastab M partikliga *jaa* (read 13–14). Erinevalt näitest 10 ei lõpeta *jah* siin järjendit. Vaatamata jaatavale vastusele kahtleb L saadud infos endiselt, mida näitab tema järgmine voor: naerva häälega, tõusva intonatsiooniga ja venitatult öeldud *\$mi:da:?\$* (rida 15). Sellele küsimusele järgneb M-i pikem seletus. Antud näitest on näha, kuidas peale esimest uskumatust väljendavat üleküsimist reageerib partner vastusega *jah* ning seletusega, seejärel kasutab minimaalvastust *jah* ning seejärel *jaa*. *Jah* projekteerib täiskasvanute vestluses järjendi sulgemist, kuid siin küsija jätkab.

Näites 12 vastatakse *jah* neutraalsele kinnitusküsimusele ning järjend jätkub. Järjendi edasiarendamine erineb täiskasvanute vestlusnormist. Tüdrukud vestlevad siin telefoni teel. Enne toodud katket on V öelnud, et viib oma üheaastase õe teise tuppa, ja telefoni juurest lahkunud. Näitelõik algab V teatega, et ta on tagasi.

- (12) 01 V: ma `tulin `tagasi.
 02 (0.7)
 03 H: kas sul tuli `Lea sinu poole=väh,
 04 (1.0)
 05 V: **jahh.**
 06 H: `last valvama. (.) .hhhh [sa `ütled talle et kule]
 07 V: [kohutav täiesti.]
 08 (.)
 09 H: sa pead `ütleva tall[e vaata=et seda]
 10 V: [mul on `kuus]kend `senti. hehehe
 11 H: mul=on: (0.7) ma=i=tea `palju.

Õe äraviimisest järeldab H, et lapsehoidja Lea tuli. Ta esitab neutraalse küsimuse *kas sul tuli `Lea sinu poole=väh*, milles on kaks küsimarkeeri: *kas* ja *väh* (rida 3). Täiskasvanute vestluses esindab *kas-vä* küsimus piiripealset varianti: üldjuhul on need infoküsimused, harva kinnitusküsimused (Hennoste 2023: 1116–1117; Hennoste jt 2025). Siin ootab H kinnitust oma järeldusele. V vastab partikliga *jahh*, mille järel H jätkab oma eelnevasse vooru sobiva fraasiga *`last valvama*, mis on tõlgendatav jätkuna (Hennoste 2023: 1022). V reageerib sellele pealerääkimisega negatiivse hinnanguga *`kohutav täiesti* (rida 7), mis viitab, et ka eelnev pikemalt, veidi ohtes hääldatud *jahh* ei ole neutraalne, vaid väljendab negatiivset hoiakut. H püüab kaks korda alustada vooru sellest, et vestluskaaslane peaks Leale midagi ütleva, kuid jätab pealerääkimise tõttu

vooru pooleli (read 6 ja 9). V alustab uut teemat rahast (rida 10) ja H võtab teema vastu (rida 11).

Näidetest 10–12 on näha, et ka partiklit *jah* kasutati täiskasvanutest erinevalt. Kokku leidis materjalis üheksa *jah*-vastusega küsimust, millest seitse on neutraalsed (näited 10, 12) ja kaks hoiakulised küsimused (näide 11). Neutraalse küsimuse puhul lõpeb järjend pärast *jah*-i kuuel juhul (näide 10), kuid ühel juhul jätkub (näide 12). Hoiakulise küsimuse puhul järjend jätkub (näide 11). Seega erinevalt täiskasvanute vestlustest võidakse *jah*-vastuse järel järjendit jätkata. Ei saa väita, et seda mõjutaks küsimuse hoiakulisus ega roll, kuna näidete hulgas on nii neutraalseid kui ka hoiakulisi ning nii pealiini kinnitusküsimusi kui ka parandust algatavoid kõrvalliini küsimusi.

4. Kokkuvõte

Artiklis uuriti, kuidas 10–13-aastased noored kasutavad vestluses partikleid *jah* ning *jaa* kinnitusküsimuse minimaalvastusena. Analüüs näitas, et noorte suhtluses esinevate kinnitusküsimuse järjendite ehitus ning *jah/jaa* kasutus erinevad suurel määral täiskasvanute omadest.

Esiteks esines noorte suhtluses *jaa* oluliselt sagedamini kui *jah* (59 vs. 9 korda, 87%). Täiskasvanute suhtluses esines varasema uurimuse põhjal (Hennoste jt 2023) seevastu *jah* veidi sagedamini (72 vs. 54 korda, 57%).

Teiseks ei ilmne noorte vestluses erinevalt täiskasvanutest partiklite kasutusest süsteemset vahet. Täiskasvanute vestluses on *jaa* kasutus seotud küsimuse hoiakulisusega. Kui *jah* vastati nii neutraalsele (näide 1) kui hoiakulisele (näide 2) küsimusele, siis *jaa* järgnes ainult partneri eelmisest voorust ajendatud hoiakulisele küsimusele (näited 3, 4). Noortekeskes vastatakse *jah* nii neutraalsele (näited 10, 12) kui ka hoiakulisele küsimusele (näide 11) nagu täiskasvanute vestluses. Samas vastatakse ka *jaa* nii neutraalsele (näited 6, 8, 9) kui ka hoiakulisele (näited 5, 7) küsimusele. Suhtlejate hoiakud võivad sealjuures olla kokkusobimatud nagu täiskasvanute vestlustes (näide 5), aga enamasti ei ole. Samuti on erinevus küsimusjärjendi ülesehituses. Täiskasvanute vestlustes *jah*-i järel järjend lõpetati (näited 1, 2) ning *jaa*-vastuse järel arendati edasi (näited 3, 4). Noorte suhtluses ei seostu jätkamine partikli valikuga. Mõlema partikli puhul võis järjend lõppeda (näited 7–10) või jätkuda (näited 5, 6, 11, 12).

Kokkuvõttes näeme, et *jaa* kasutus on noortekeeles sagedasem kui täiskasvanutel, samas vastuspartikli valik ei ole seotud küsimuse neutraalsuse-hoiakulisusega ega juhi järjendi jätkamist või lõpetamist. Täiskasvanute suhtlusnormile vastab *jaa* puhul noortekeeles vaid seitse näidet 59-st (12%), *jah*-i puhul kuus näidet üheksast. Sealjuures ei sea suhtlejad analüüsitud näidetes kordagi sellist partiklikasutust kahtluse alla, mis näitab, et see on nende jaoks normikohane.

Üks võimalik erinevuste seletus on keelekasutuse normide omandamises. Kuna noortekeeles ei ole partiklite kasutuses erinevusi, on võimalik, et noored ei ole veel piisavalt omandanud kahe vastuspartikli eristamise pragmaatilisi norme. On üldiselt leitud, et lapsed on vähem teadlikud täiskasvanute suhtlusnormidest ja seetõttu eiravad neid (nt Stivers jt 2018). See seletus näitaks, et vastuspartiklite kasutuse normid ei ole 10–13-aastaste noorte keelekasutuses veel kinnistunud.

Teine võimalik seletus on keele muutumises, mida noorte partiklikasutus peegeldab. Sel juhul oleks tegu kahe partikli kasutuserinevuse neutraliseerumisega ning *jaa* levikuga *jah*-i arvel. Seda toetab partiklikasutuse muutumine tsätivestluses, kus üheks muutuseks on minimaalkeelendite kasutuse lihtsustumine. Näiteks on tsätikeeles muutunud partiklite *aa* ja *ahah* kasutus: *aa* kasutus on statistiliselt oluliselt laienenud *ahah*-i arvel ning ühtlasi muutunud. Varem märkis *aa* ennekõike, et kasutaja on saanud uut infot, mis lükkab ümber tema varasema teadmise, arvamuse, arusaama (Kasterpalu, Hennoste 2016). Netivestlustes on *aa* kasutusel ennekõike neutraalse informeerituse muutumise markerina, mida suulises keeles märgib *ahah* (Hennoste 2016). Selle muutuse üheks taustaks võib olla asjaolu, et *aa* on lihtsamalt ja kiiremini trükitav. Seega tuleb edasistes uuringutes analüüsida ka vanema vanuserühma noorte vestlusi, et selgitada, kas nende vastuspartiklite kasutus läheneb täiskasvanute keelekasutusele või on tegu keelekasutuse muutusega.

Transkriptsioonimärgid

.	langev intonatsioon	(0.5)	pausi pikkus sekundites
,	poollangev intonatsioon	=	kokkuhääldamine
?	tõusev intonatsioon	> <	kiirendatud lõik
`sõna	rõhutamine	< >	aeglustatud lõik
[]	pealerääkimine	e::i	venitus
(.)	mikropaus (0.2 sek või lühem)	si-	pooleli jäänud sõna
		(())	transkribeerija kommentaar

hehe, mheh naer
\$ \$ naerev hää
@ @ hääletooni või hääle kvaliteedi muutumine

Kirjandus

- Annuka, Andra 2020.** Naerev hää ametlikus ja argivestluses. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 16, 5–21. <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa16.01>.
- Button, Graham; Neil Casey 1984.** Generating topic: The use of topic initial elicitors. – Structures of social action: Studies in conversation analysis. Ed. by J. Maxwell Atkinson, John Heritage. (= Studies in emotion and social interaction.) Cambridge: Cambridge University Press, 167–190.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth; Margret Selting 2018.** Interactional linguistics: Studying language in social interaction. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/9781139507318>.
- Deppermann, Arnulf; Alexandra Gubina; Katharina König; Martin Pfeiffer 2024.** Request for confirmation sequences in German. – Open Linguistics 10 (1), 20240008. <https://doi.org/10.1515/opli-2024-0008>.
- Erelt, Mati; Helle Metslang 2023.** Kommunikatiivsed lausetüübid. – Eesti grammatika. Peatoim. Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 763–775. <https://doi.org/10.12697/eg>.
- Hennoste, Tiit 2000.** Sissejuhatus suulisesse eesti keelde V. Mõned mitteverbaalsed nähtused suulises kõnes. – Akadeemia 9, 2011–2038.
- Hennoste, Tiit 2012.** Küsimuse vorm, episteemiline staatus ja episteemiline hoiak. – Keel ja Kirjandus 8/9, 674–695.
- Hennoste, Tiit 2016.** Informeerituse muutumise osutamine partikliga *aa* eesti netidialoogides. Ettekanne XII muutuva keele päeval Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis 4. novembril 2016.
- Hennoste, Tiit 2023.** Suuline keel. – Eesti grammatika. Peatoim. Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 997–1181. <https://doi.org/10.12697/eg>.
- Hennoste, Tiit; Olga Gerassimenko; Riina Kasterpalu; Mare Koit; Andriela Rääbis; Krista Strandson 2009.** Suulise eesti keele korpus ja inimese suhtlus arvutiga. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 5, 111–130. <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa5.07>.
- Hennoste, Tiit; Andriela Rääbis 2004.** Dialoogiaktid eesti infodialoogides: tüpoloogia ja analüüs. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hennoste, Tiit; Andriela Rääbis; Kirsi Laanesoo 2017.** Polar questions, social actions and epistemic stance. An exercise in pragmatic typology. – STUF – Language Typology and Universals 70 (3), 523–544. <https://doi.org/10.1515/stuf-2017-0023>.

- Hennoste, Tiit; Andriela Rääbis; Kirsi Laanesoo 2025.** Request for confirmation sequences in Estonian. *Käsikiri*.
- Hennoste, Tiit; Andriela Rääbis; Andra Rumm 2019.** Estonian declarative questions: Their usage and comparison with *vä*- and *jah*-questions. – *Journal of Pragmatics* 153, 46–68. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2019.04.010>.
- Hennoste, Tiit; Andriela Rääbis; Andra Rumm; Kirsi Laanesoo 2023.** The division of labor between the particles *jah* and *jaa* 'yes' as responses to requests for confirmation in Estonian. – Responding to polar questions across languages and contexts. Ed. by Galina Bolden, John Heritage, Marja-Leena Sorjonen. (= *Studies in Language and Social Interaction* 35.) Amsterdam: John Benjamins, 210–238. <https://doi.org/10.1075/slsi.35.07hen>.
- Heritage, John 1984.** A change-of-state token and aspects of its sequential placement. – *Structures of social action: Studies in conversation analysis*. Ed. by J. Maxwell Atkinson, John Heritage. (= *Studies in Emotion and Social Interaction*.) Cambridge: Cambridge University Press, 299–345.
- Heritage, John 2012.** Epistemics in action: Action formation and territories of knowledge. – *Research on Language and Social Interaction* 45 (1), 1–29. <https://doi.org/10.1080/08351813.2012.646684>.
- Kasterpalu, Riina 2005.** Partiklid *jah*, *jaa* ning *jajaa* naaberpaari järelliikmena müügiläbirääkimistes. – *Keel ja Kirjandus* 11, 873–890; 12, 996–1000.
- Kasterpalu, Riina; Tiit Hennoste 2016.** Estonian *aa*: A multifunctional change-of-state token. – *Journal of Pragmatics* 104, 148–162. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2016.06.010>.
- Keevallik, Leelo 2009.** Üldküsimuse lihtvastuste funktsioonid. – *Keel ja Kirjandus* 1, 33–53.
- Keevallik, Leelo 2011.** The terms of not knowing. – *The morality of knowledge in conversation*. Ed. by Tanya Stivers, Lorenza Mondada, Jakob Steensig. (= *Studies in Interactional Sociolinguistic* 29.) Cambridge: Cambridge University Press, 184–206. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511921674.009>.
- Keevallik, Leelo 2016.** Estonian *no(o)(h)* in turns and sequences: Families of function. – *NU/NAÅ: A family of discourse markers across the languages of Europe and beyond*. Ed. by Peter Auer, Yael Maschler. (= *Linguae & Litterae* 58.) Berlin, Boston: De Gruyter, 213–242.
- Kurhila, Salla; Niina Lilja 2017.** Toisto ja korjauksen rajat. – *Virittäjä* 121 (2), 213–243.
- König, Katharina; Martin Pfeiffer 2024.** Requesting confirmation or reconfirmation across languages: An introduction. – *Contrastive Pragmatics* 5 (1–2), 1–26. <https://www.sciencedirect.com/org/journal/contrastive-pragmatics/vol/5/issue/1>.

- Laanesoo, Kirsi 2017.** *A miks sa torusse ei räägi?* MIKS-küsilausetega tehtavad suhtlustegevused argitelefoni vestlustes. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 13, 89–105. <https://doi.org/10.5128/erya13.06>.
- Liddicoat, Anthony J. 2007.** *An Introduction to Conversation Analysis.* London, New York: Continuum.
- Mandel, Aive; Kristiina Praakli; Virve-Anneli Vihman; Kadri Koreinik 2022.** Rahvateadusega noortekeelt kogumas. – *Oma Keel* 1, 16–21.
- Pomerantz, Anita 1986.** Extreme case formulations: A way of legitimizing claims. – *Human Studies* 9 (2/3), 219–229. <http://www.jstor.org/stable/20008968>.
- Rossi, Giovanni 2020.** Other-repetition in conversation across languages: Bringing prosody into pragmatic typology. – *Language in Society* 49 (4), 495–520. <https://doi.org/10.1017/s0047404520000251>.
- Sacks, Harvey; Emanuel A. Schegloff; Gail Jefferson 1974.** A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. – *Language* 50 (4:1), 696–735. <https://doi.org/10.1353/lan.1974.0010>.
- Schegloff, Emanuel A. 2007.** *Sequence Organization in Interaction. A Primer in Conversation Analysis. Vol. 1.* Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1177/09579265080190040604>.
- Sidnell, Jack 2010.** *Conversation Analysis: An Introduction.* (= *Language in society* 37.) Malden, Massachusetts: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1111/josl.12010>.
- Sorjonen, Marja-Leena 1996.** On repeats and responses in Finnish conversations. – *Interaction and grammar.* Ed. by Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff, Sandra A. Thompson. (= *Studies in Interactional Sociolinguistics* 13.) Cambridge: Cambridge University Press, 277–327.
- Stivers, Tanya; Jack Sidnell; Clara Bergen 2018.** Children’s responses to questions in peer interaction: A window into the ontogenesis of interactional competence. – *Journal of Pragmatics* 124, 14–30. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2017.11.013>.
- Zinken, Jörg; Uwe-A. Küttner 2022.** Offering an interpretation of prior talk in everyday interaction: A semantic map approach. – *Discourse Processes* 59 (4), 298–325. <https://doi.org/10.1080/0163853x.2022.2028088>.
- Thompson, Sandra A.; Barbara A. Fox; Elizabeth Couper-Kuhlen 2015.** Grammar in everyday talk: Building responsive actions. (= *Studies in Interactional Sociolinguistics* 31.) Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/s0047404518000234>.
- Vihman, Virve-Anneli; Kristiina Praakli; Maarja-Liisa Pilvik; Mari-Liis Korkus 2022.** Kas noored inglise keelega *obsessed*? Millest räägivad korpusandmed? – *Philologia Estonica Tallinnensis* 7, 292–322. <https://doi.org/10.22601/PET.2022.07.11>.

***Jah* and *jaa* as responses to requests for confirmation in young people's everyday conversations**

ANDRIELA RÄÄBIS, TIIT HENNOSTE,
KIRSI LAANESOO-KALK

This article examines the use of the particles *jah* and *jaa* 'yes' as minimal responses to requests for confirmation in ordinary spoken interaction among Estonian-speaking youth aged 10–13.

Previous research on adult spoken interaction has shown that although both *jah* and *jaa* confirm the accuracy of the proposition presented in the question, the particles are not functionally equivalent. The analysis demonstrates that both the structure of question–answer sequences and the distribution of *jah* and *jaa* in youth interaction differ from adult conversational norms.

First, *jaa* occurs significantly more frequently than *jah* in the youth data (59 vs. 9 occurrences, 87%), whereas in adult interaction, *jah* is slightly more frequent than *jaa*. Second, no systematic functional distinction between the two particles emerges in the youth corpus. One difference concerns the attitudinal stance of the question. *Jah* is used similarly to adult interaction, occurring in response to both neutral and non-neutral questions. In contrast, *jaa* occurs more frequently in response to neutral than to stance-marked questions in youth interaction, indicating a neutralization of its function. A further difference concerns sequence organization. In adult conversations, after *jah*, the local sequence is closed, while after *jaa*, the sequence is expanded by the questioner. In the youth data, however, neither particle reliably predicts sequence closure or continuation.

These differences can be interpreted in two ways. One explanation is developmental: the youth may not yet have fully acquired the pragmatic norms governing the respective particle use. Another possibility would be ongoing language change, whereby the functional distinctions between *jah* and *jaa* would be neutralized, with *jaa* expanding at the expense of *jah*.

Keywords: youth language, spoken interaction, dialogue particles, Estonian

Andriela Rääbis
eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Jakobi 2
51005 Tartu
andriela.raabis@ut.ee

Tiit Hennoste
eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Jakobi 2
51005 Tartu
tiit.hennoste@ut.ee

Kirsi Laanesoo-Kalk
eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Jakobi 2
51005 Tartu
kirsi.laanesoo-kalk@ut.ee